

CHET TILI DARSLARINING SAMARADORLIGINI MULTIMEDIA VOSITALARI ORQALI TA'MINLASH

To'rayeva Madinabonu Bahriiddin qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti 3 kurs talabasi
mtorayeva56@gmail.com

Ilmiy rahbar: Nosirova Mubina Olimovna,

O'zDJTU Umumiy tilshunoslik kafedrasida katta o'qituvchisi
m.nosirova@uzswlu.uz

Annotatsiya: Maqolada multimedia vositalarini chet tili darslarida qo'llash va uning ahamiyati nazariy va amali jihatdan ko'rib chiqiladi. Shu bilan bir qatorda, ularning o'ziga xos xususiyatlari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: multimedia vositalari, chet tilini o'qitish, interaktiv metodlar, ta'lim samaradorligi, til ko'nikmasi.

Abstract: The article examines the use of multimedia tools in foreign language lessons and their importance from a theoretical and practical perspective. At the same time, their specific features and possible problems are analyzed.

Keywords: multimedia tools, teaching a foreign language, interactive methods, educational effectiveness, language skills.

Аннотация: В статье рассматривается использование мультимедийных средств на уроках иностранного языка и их значение с теоретической и практической точек зрения. Одновременно анализируются их специфические особенности и возможные проблемы.

Ключевые слова: мультимедийные средства, преподавание иностранного языка, интерактивные методы, эффективность обучения, языковые навыки.

Kirish. Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib borayotgan davrda ta'lim tizimi ham tubdan yangilanmoqda. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi, ayniqsa, chet tillarini o'qitish samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. An'anaviy o'qitish usullari bilan bir qatorda audio, video va vizual multimedia vositalari hamda interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi zamonaviy ta'lim jarayonida multimedia vositalari va interaktiv metodlarning chet tili darslaridagi ahamiyatini tahlil qilish, ularning o'quvchilar bilimini o'zlashtirish darajasiga ta'sirini aniqlash hamda mazkur vositalardan foydalanish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llarini ko'rib chiqishdan iboratdir.

Mazkur yo'nalishda bir qator olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan. Jumladan, Richard Mayer tomonidan ishlab chiqilgan multimedia o'rganish nazariyasiga ko'ra, matn va vizual materiallarning uyg'unligi o'quvchilarning bilimni samarali o'zlashtirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, Stephen Krashenning ikkinchi tilni o'zlashtirish nazariyasida tushunarli kirish material (comprehensible input) muhim

o'rin tutishi ta'kidlanadi, bu esa audio va video vositalardan foydalanish zaruratini asoslab beradi.

Asosiy qism. Chet tilini o'qitish jarayonida multimedia vositalarining samarali qo'llanilishi ularning turli ko'rinishlari va didaktik vazifalarini tahlil qilishni talab etadi. Chet tilini o'qitishda multimedia vositalarining turli ko'rinishlari qo'llaniladi. Har bir vosita ma'lum bir ko'nikmani rivojlantirishga yordam beradi.

Birinchidan, video materiallar – filmlar, qisqa lavhalar, intervyular va animatsiyalar o'quvchilarga real hayotdagi kommunikatsiyani eshitish va tushunish imkonini beradi. Video orqali o'quvchilar nafaqat tilni, balki nutqning ohangi, mimika va imo-ishoralarni ham o'rganadilar.

Ikkinchidan, audio materiallar – dialoglar, qo'shiqlar va podkastlar tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bunday vositalar talaffuzni yaxshilashga ham xizmat qiladi.

Uchinchidan, interaktiv dasturlar va mobil ilovalar o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi. Bunday vositalar o'yin elementlari orqali olib boriladi va o'rganishni qiziqarli qiladi.

Bundan tashqari bir nechta olimlar ham bu mavzuda o'z tadqiqot ishlarini olib borganlar va ilmiy jihatdan har taraflama o'rganib chiqqanlar. "Multimedia learning allows learners to process information through both visual and auditory channels, which improves understanding and retention" (Mayer, 2009). Mazkur yondashuv asosida multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarning kognitiv jarayonlarini faollashtirib, axborotni vizual va audial kanallar orqali parallel ravishda qabul qilishini ta'minlaydi. Bu esa o'quv materialining samarali o'zlashtirilishi, tushunish darajasining oshishi, bi shu bilan birga bilimlarning uzoq muddatli xotirada qolishiga olib keladi.

"Research shows that the use of video-based instruction significantly increases students' engagement and learning outcomes" (Zhang et al., 2013). Ushbu tadqiqot natijalariga asoslanib aytishimiz mumkinki, video asosidagi o'qitish usullari va metodlari o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirib, ularning o'quv materialini samarali o'zlashtirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

"The integration of multimedia and artificial intelligence technologies enhances the effectiveness of foreign language teaching" (Wang, 2024). Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, multimedia vositalarini sun'iy intellekt texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bunday integratsiya o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish imkonini berib, o'quv materiallarini yanada chuqurroq va samaraliroq o'zlashtirishga xizmat qiladi.

"Zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi" (Karimov, 2021). Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu yondashuv ularning dars jarayonidagi faolligini oshirib, bilimlarni ongli va chuqur o'zlashtirishiga kata hissasini qo'shadi.

"Language acquisition occurs when learners are exposed to comprehensible input that is slightly above their current level of competence" (Krashen, 1985). Ushbu nazariyaga ko'ra, til o'zlashtirish jarayoni o'quvchilarga ularning mavjud bilim darajasidan biroz yuqori bo'lgan, ammo tushunarli bo'lgan til materiali taqdim etilganda samarali amalga oshadi. Shu nuqtai nazardan, multimedia vositalari orqali beriladigan audio va vizual materiallar o'quvchilar uchun tushunarli kirish muhitini yaratib, tilni tabiiy ravishda o'zlashtirish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi.

Multimedia vositalaridan chet tili darslarida foydalanish bir qator afzalliklarga ega bo'lishiga qaramasdan, amaliy jarayonda ayrim muammolar ham kuzatiladi. Eng asosiy muammolardan biri texnik ta'minot bilan bog'liq bo'lib, barcha ta'lim muassasalarida kompyuter, proyektor yoki barqaror internet tarmog'ining yetarli darajada mavjud emasligi dars sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shuningdek, ayrim o'qituvchilarning multimedia vositalaridan foydalanish bo'yicha yetarli texnik ko'nikmalarga ega emasligi ham muhim muammolardan biri hisoblanadi. Bu holat dars jarayonida texnologiyalardan to'liq holda va samarali foydalanishga to'sqinlik qiladi.

Yana bir muammo sifatida o'quvchilarning multimedia vositalaridan noto'g'ri foydalanib, dars maqsadidan chalg'ishi, ya'ni boshqa maqsadlarda foydalanishi yoki passiv ishtirok etishi qayd etiladi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun bir qator yechimlarni amalga oshirish lozim. Xususan, ta'lim muassasalarini zamonaviy texnik jihozlar bilan ta'minlash, internet infratuzilmasini yanada yaxshilash va o'qituvchilar uchun maxsus darslar hamda malaka oshirish kurslarini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, multimedia vositalaridan foydalanish jarayonini to'g'ri rejalashtirish va dars maqsadiga mos interaktiv metodlarni qo'llash o'quvchilarning faolligini oshirishga xizmat qiladi hamda o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, multimedia vositalari chet tilini o'qitishda samaradorlikni oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Ular o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi va barcha til ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shu bilan birga, multimedia vositalaridan samarali foydalanish uchun o'qituvchilar ularni puxta rejalashtirishi va dars maqsadiga mos ravishda qo'llashi hamda jarayonlarni o'z nazorati ostiga olishi lozim. Faqat shundagina ta'lim jarayonida yuqori natijalarga erishish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mayer, R.E. (2009). Multimedia learning (2nd ed.). Cambridge University Press.
2. Zhang, D., Zhou, L., Briggs, R.O., & Nunamaker, J.F. (2013). Instructional video in e-learning: Assessing the impact of interactive video on learning effectiveness. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 103, 112-121.
3. Wang, Y. (2024). Construction of multimedia instructional effect assessment system based on artificial intelligence. *International Journal of Information Systems*, 15(2), 45-60.
4. Karimov, B. (2021). Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish. *Zamonaviy ta'lim*, 2(4), 23-27.
5. Krashen, S.D. (1985). *The input hypothesis: Issues and implications*. London: Longman.